

Jarmila Kubíková převzala Cenu Antonína Friče za přínos časopisu Živa

30.4.2025 - Luděk Svoboda | Akademie věd České republiky

Cenu Antonína Friče získají osobnosti, které významně autorsky, organizačně nebo popularizačně přispěly k rozvoji časopisu Živa. „Jarmila Kubíková s námi spolupracuje už více než padesát let. Napsala 32 příspěvků, vedle botanicky zaměřených článků a zpracovaných vycházek na zajímavá území také medailony i vzpomínky na významné osobnosti nebo recenze knih,“ vyzdvihla během ceremoniálu šéfredaktorka Živy Jana Šrotová.

Jarmila Kubíková převzala Cenu Antonína Friče od Heleny Illnerové, bývalé předsedkyně Akademie věd ČR.

První článek s názvem „Židovíník německý - *Myricaria germanica*, geobotanicky zajímavá dřevina“ vyšel Jarmile Kubíkové v roce 1972, nejnovější z roku 2023 shrnul význam botanického poznání pro Český kras.

„Opakovaně mě vyhazovali z práce, a tak jsem musela často měnit odborné zaměření. Začínala jsem jako fytopatoložka, postupně jsem ale svou práci přizpůsobovala ‚tomu, co se dalo‘. Nemohla jsem pracovat v žádném výzkumném ústavu, prostě mě v nich nechtěli,“ řekla Jarmila Kubíková, která byla před rokem 1989 perzekuována a nucena opouštět svá pracoviště. „Nebýt ale toho, že mě neustále odněkud vyhazovali, tak by se můj záběr v přírodních vědách tolik nerozšířil,“ dodala s pro ni typickým humorem a nadsázkou.

Odborný rozhled i morální integritu Jarmily Kubíkové ocenila i někdejší předsedkyně Akademie věd ČR Helena Illnerová: „V každé fázi své kariéry jste byla vzorem nejen pro odbornou veřejnost, ale i společnost jako takovou, kolegové o vás vždy mluví s respektem a obdivem.“

Jarmila Kubíková dokázala navzdory perzekucím komunistického režimu pokračovat ve vědecké práci i ochraně přírody a vychovala několik generací studentů a studentek na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy. Po roce 1990 se vrátila na zdejší katedru botaniky a znovu se věnovala výuce i organizování exkurzí. Aktivně se zapojila do projektů jako Natura 2000, redigovala odborné časopisy a psala popularizační články. Za celoživotní zásluhy získala v roce 2021 Cenu Agentury ochrany přírody a krajiny ČR v kategorii Osobnost roku.

Purkyňova cena za českou stopu ve výzkumu lamblíí

Cena, která nese jméno po zakladateli Živy Janu Evangelistu Purkyňovi, se každoročně udílí za popularizaci biologických věd autorům nejlepšího článku uplynulého ročníku. Letos ji získala **Pavla Tůmová**, která působí jako odborná asistentka v Ústavu lékařské mikrobiologie 1. lékařské fakulty UK a vedoucí laboratoře parazitických prvoků (GiardiaLab).

V oceněném článku *Česká stopa ve výzkumu lamblíí, pozoruhodných střevních parazitů* se věnuje historii a současnému výzkumu střevního parazita *Giardia intestinalis*. Zdůrazňuje význam české tradice v tomto oboru včetně přínosu lékaře Viléma Dušana Lambla i novodobých objevů českých parazitologů. Autorka přibližuje biologické zvláštnosti lamblíí, jejich životní cyklus, adaptace na imunitní systém i problémy spojené s rezistencí k léčbě. Článek poukazuje na to, jak se lamblie staly modelovým organismem pro výzkum základních buněčných procesů.

Purkyňovu cenu převzala Pavla Tůmová.

Zvláštní ocenění pro letce bez křídel

Mimořádné ocenění za příspěvek, který obsahově i rozsahem přesahuje rámec publikovaných článků a hodnotí se jako významný například z pohledu výuky, putovalo tentokrát ke dvojici autorů. Získali je **Milan Řezáč**, který působí v Národním centru zemědělského a potravinářského výzkumu, a **Ludmila Černecká** z Ústavu ekologie lesa Slovenské akademie věd.

V seriálu *Letci bez křídel* (1, 2) představili autoři fenomén ballooningu – šíření živočichů, především pavouků, pomocí hedvábných vláken a větru. Seriál přibližuje ekologické, evoluční i fyziologické aspekty tohoto způsobu disperze a zdůrazňuje jeho význam pro kolonizaci nových stanovišť, přežívání v dynamických prostředích i šíření invazních druhů.

Zvláštní ocenění časopisu Živa získali Milan Řezáč a Ludmila Černecká, uprostřed předseda České lékařské společnosti J. E. Purkyně Štěpán Svačina, který ocenění předal.

Cena Jana Sudy autorům od 26 do 30 let

Redakční rada *Živy* uděluje pravidelně ocenění ve věkové kategorii od 26 do 30 let, tedy když autoři a autorky většinou procházejí doktorským studiem. „Jde o cenu motivační, kterou podobně jako Cenu Vojena Ložka finančně podporuje Středisko společných činností AV ČR,“ vyzdvihl předseda redakční rady Jan Votýpka.

Mezi články publikovanými v roce 2024 zaujal redakční radu nejvíce příspěvek *K čemu je rostlinám genomová duplikace?* od **Elišky Petříkové**, doktorandky Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, a spoluautora Filipa Koláře.

V příspěvku se věnuje významu genomové duplikace u rostlin. Přibližuje fenomén polyploidie jako jedné z klíčových evolučních sil, která ovlivňuje morfologii, fyziologii i adaptivní schopnosti rostlin, a vysvětluje, jak mohou nové polyploidní linie vznikat a přežívat v přírodě. „V článku se zaměřuji na bezprostřední biologické důsledky zdvojení genomu i na jeho dlouhodobý evoluční význam,“ uvedla Eliška Petříková během své prezentace.

Cenu Jana Sudy pro autory ve věku 26 až 30 let převzala Eliška Petříková od tajemnice Vědecké rady AV ČR Jany Cmarkové.

Cena Vojena Ložka pro autory do 25 let

Cenu pro badatelské naděje ve věku do pětadvaceti let, neboli „vědecký potěr“, jak s humorem zaznělo při ceremoniálu, získali dva autoři. První z nich, **Tereza Maxerová**, studuje přírodní vědy na Univerzitě v Cambridgi, kde se specializuje na biologii. V oceněném článku *Tůně ve vojenských prostorech jako důležité ostrůvky biodiverzity vodních živočichů* se zaměřila společně s Vojtěchem Kolářem na výzkum vodních stanovišť ve vojenských prostorech, která představují důležitá útočiště pro ohrožené druhy. Ukázala, že vojenské aktivity mohou možná paradoxně přispět k ochraně přírody tím, že vytvářejí stanoviště, jako jsou mělké tůně a krátkostébelné trávníky. Autorka se také věnuje možnostem vhodného managementu těchto lokalit po ukončení vojenského využití.

Další z oceněných **Antonín Hlaváček** studuje zoologii na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy. V článku *Na křídlech severáku aneb Dálkové migrace (nejen) pestřenek* se společně s Jiřím Hadravou zaměřil na fenomén dálkové migrace pestřenek – často opomíjené skupiny migrujícího hmyzu. Představil význam těchto migrací pro ekosystémy, evoluci i přenos pylu, popsal metody výzkumu a shrnul poznatky z migrací přes Červenohorské sedlo v Jeseníkách.

„Akademie věd podporuje mladé lidi prostřednictvím různých projektů a programů,“ řekla při

předání ocenění Markéta Pravdová, bývalá členka Akademické rady AV ČR, přičemž zmínila například stáže Otevřené vědy pro nadané středoškoláky. „Pokaždé máme velkou radost, když vidíme, že se nám podpora vrací v podobě další generace vědců a vědkyň,“ dodala a vyzdvihla také to, že ocenění mohou publikovat v českém jazyce.

Cenu Vojena Ložka pro autory do 25 let převzali (zleva) Vojtěch Kolář (v zastoupení oceněné Terezy Maxerové), Antonín Hlaváček a Jiří Hadrava, ocenění jim předala Markéta Pravdová, bývalá členka Akademické rady AV ČR.

Časopis *Živa* založil v roce 1853 přírodovědec Jan Evangelista Purkyně. V roce 1953 obnovil jeho vydávání hydrobiolog a fyziolog Oldřich V. Hykeš s názvem *Živa, časopis pro biologickou práci*. S podporou Akademie věd ČR, nyní jako *Živa, časopis pro popularizaci biologie*, vychází v Nakladatelství Academia.

Text je uvolněn pod svobodnou licenci Creative Commons.

<https://www.avcr.cz/cs/o-nas/aktuality/Jarmila-Kubikova-prevzala-Cenu-Antonina-Frice-za-prinos-casu-pisu-Ziva-00001>